

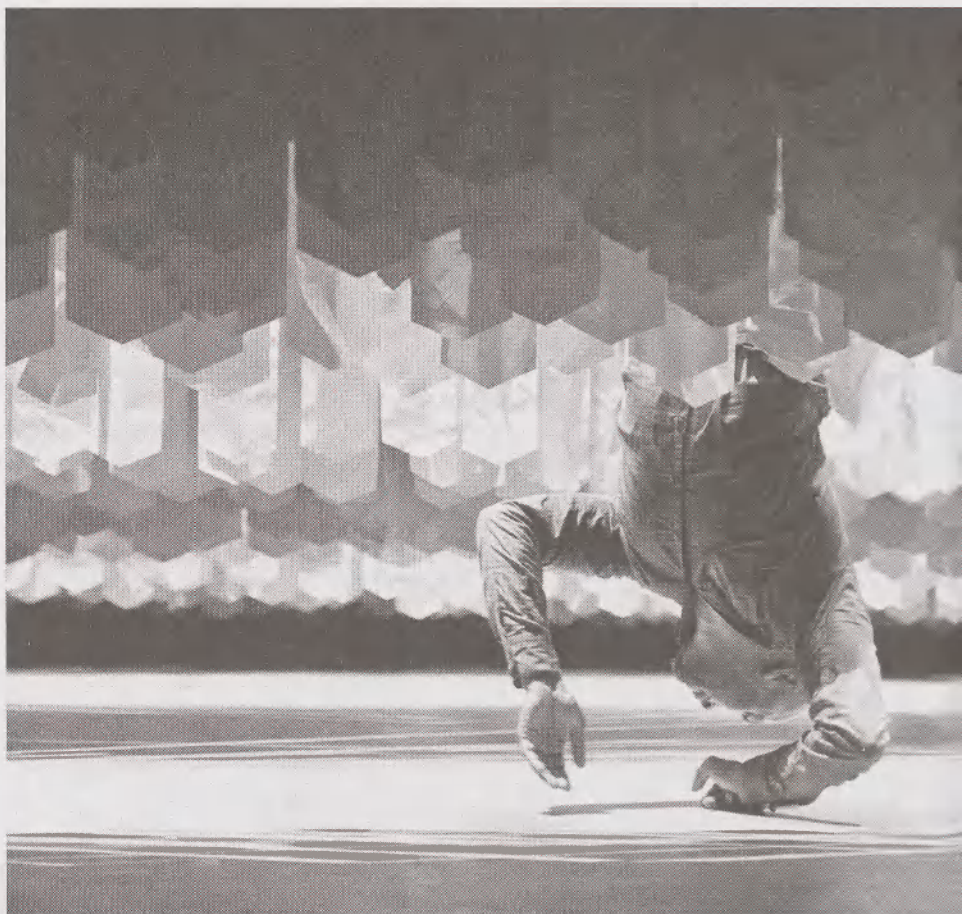
Vida Virág

Örök Róma

ROMAEUROPA
FESZTIVÁL

Huszonhét éve létezik a Romaeuropa Fesztivál az örök városban, és minden kétséget kizáróan ez Olaszország legnagyobb nemzetközi összművészeti fesztiválja. Bár Róma Budapesttől csupán másfél óra repülővel, a fesztivál híre – az elmúlt közel harminc évben – valamilyen oknál fogva alig jutott el hazánkba. Annak ellenére sem, hogy tavaly magyar rendező, Mundruczó Kornél is meghívást kapott *Széggyen* című előadásával. Mindez azért is érdekes tény, mert nem egy római minifesztiválról, helyi kulturális rendezvényről, hanem kiemelt jelentőségű, nagy költségvetésű nemzetközi eseményről van szó.

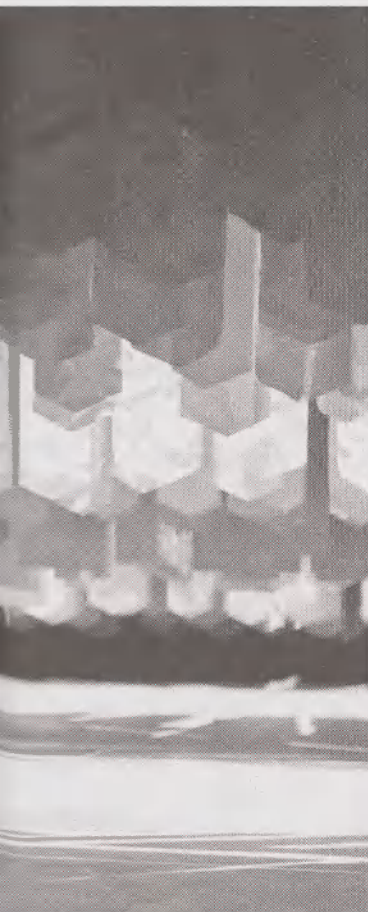
A Romaeuropa Fesztivál koncepciójában emlékeztet a mi Őszi és Tavasz Fesztiválunkra, ám nagyságrendileg magasan fölé pozícionálható. Míg az első Budapesti Tavasz Fesztivált 1981-ben rendezték meg, a Romaeuropa története csak három évvel később, 1984 őszén, Festival di Villa Medici néven indult, és akkor még leginkább csak zenei eseményekre koncentrált. Am csupán két év kellett ahhoz, hogy 1986-ban radikális arculatváltással létrejöjjön a ma is érvényben lévő koncepció. A szervezők a kortárs művészet minden területéről válogató, időben akár két hónapig is elhúzódó, nemzetközi kitekintésű kulturális seregszámot hoztak létre az idők során. A fesztiválra évről évre egyre több – a világ élvonalában jegyzett – művészt hívnak meg, 2012-ben a házigazdák kilenc or-

szág – Dél-Afrika, Izrael, Magyarország, Nagy-Britannia, Németország, Portugália, USA, Új-Zéland és Spanyolország – kiválóságait látták vendégül. A meghívott külföldi társulatok összesen tizennégy előadást hoztak az olasz fővárosba, és az ismétlésekkel együtt harmincöt esten láthatta őket a római közönség. A fesztivál két hónapos (2012. szeptember 26–november 25.) időtartamára számítva ez azt jelenti, hogy minden második estére jutott kiemelt program. Emellett természetesen jó nevű olasz együttesek és izgalmas koncertek, kísérő programok is színesítették a fesztivált. Németország és az Egyesült Államok három-három együttesel, Spanyolország és Nagy-Britannia kettővel, az összes többi ország – köztük Magyarország is – eggyel képviseltette magát az eseményen.

A fesztiválprogramban különleges helyet kapott az izraeli Batsheva Táncegyüttes, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy két különböző produkcióval kaptak meghívást. A kiemelt együttesek több egymást követő esten is játszhattak. A dél-afrikai William Kentridge például négy napon át uralhatta Róma központjában a mi Operaházunknál jóval nagyobb, a földszinti páholsorral együtt hat emelet magas Teatro Argentina színpadát, míg Akhram Khan, Constanza Macras, Lemi Ponifasio és Mundruczó Kornél előadásai három-három este töltötték meg Róma kijelölt színházait. A „csatát” egyébként egy merészen radikális olasz együttes, a Ricci/Forte nyerte: ők a Teatro Vascellóban ötször léphettek fel. Róluk lemaradtam, de honlapjukon talált előadásfotóik szerint performanszaiktól nem áll távol a brutális kifejezésmód: maszkok, meztelen, torz pózokba csavarodó testek és vér uralja színpadukat. Ha belegondolunk abba, hogy a mai magyar kortárs együtteseknek mennyi lehetőségük van arra, hogy újonnan elkészült darabjaikat színpadon tarthassák, ennek fényében ez az öt alkalom kimagaslónak számít.

A fesztivál elnöke, Monique Veatue a Romaeuropa könyvnyi méretű programfüzetének bevezetőjében leszögezi: a fesztiválnak nem egyszerűen az a célja, hogy különböző műfajokban alkotó kortárs együtteseket vonulasson fel, hanem olyan kísérletező produkciókat kutatnak fel, amelyekben az alkotók a műfajok közti határmezsgyéken járva interdiszciplináris előadásokat hoznak létre. A szervezők arra is törekednek, hogy

hét éves történetében mindig igyekezett lebontani a korlátokat a magas kultúra és a tömegeknek szóló művészetek között.” Meglepőnek tűnhet, de ez a bátor elhatározás jól működik Rómában. Talán a közönség évtizedek során való fokozatos szoktatása, nevelése, esetleg a megfelelő marketingkampány az oka, hogy a sokszor rendkívül provokatív előadások (és itt nemcsak színpadi meztelenségre, hanem sokkoló hangeffektekre, videoinstallációkra, szcenikára és vakmerő performanszokra is gondolok) pótszékes telt házakat vonzanak. Elgondolkodtató lehet a hazai kiemelt fesztiválok szervezői számára is, hogy nem kellene-e inkább nálunk is az effajta produkciókra koncentrálni a jegyeladások szempontjából biztonságosabbnak tűnő, de sokkal kommerszebb előadások meghívása helyett. Ám a mostani tendencia szerint mi éppen az ellenkező irányba haladva, egy jóval konzervatívabb, introvertált kulturális értékrend felépítésén fáradozunk. Rómában ez a fajta kultúraszabályozás elképzelhetetlen, ott szubjektív döntés kérdése, hogy milyen produkciók haladják meg az egyéni ízlés határait, vagyis a néző határozza meg, vesz-e jegyet, és ha elmegy, végignézi-e vagy otthagyja a produkciót. Ezzel cseng össze Mundruczó egy korábbi megnyilatkozása is: „A kultúrának mindig is függetlennek kell lennie, sőt, az államot arra kell használni, hogy független is tudjon maradni.” A fesztiválkönyv alapján is látható, hogy az olasz kulturális minisztérium a tradicionális produkciókkal egyen-

1. Akhram Khan:
Desh

Richard Haughton
felvétele

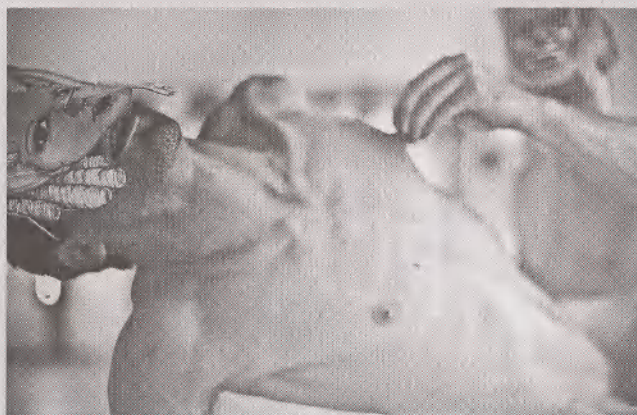
2. Daniel Abreau: Animal

3. Ricci/Forte:
Imitation of death

Andrea Pizzalis
felvétele

2.

3.

a széles földrajzi merítés mellett a sokszor kis műhelyekben, eldugott kísérleti színházakban született produkciókat klasszikus színházi terekben, nagy közönség elé vigyék, ezzel is népszerűsítve a kortárs művészeteket. Egyikük így fogalmazott: „A Romaeuropa huszon-

rangúan finanszírozza a modern és kísérletező művészeti kezdeményezéseket.

Róma és az olaszok tele vannak ellentmondásokkal. Mélyen vallásosak, és bár alapvetően konzervatívak, mégis nyitottak az új kezdeményezésekre. A Romaeuropa Fesztivál esetében azt is megkockáztatom, hogy bizonyos fokú sznobság viszi be a színházakba az egyébként a kortárs előadó-művészetért kevésbé rajongó publikum egy részét. Olasz újságírókkal beszélgetve megtudtam, hogy az olasz közönség mindent szeret, ami nem hazai. Tapasztalataim is azt mutatják, hogy – a minőségtől szinte függetlenül – minden (külföldi) előadás elsöprő sikert arat; mintha a bravózás szerves velejárója lenne a színházi etikettnek. eltérő volt azonban a fogadtatás a különböző fesztiválhelyszíneken. A már említett Teatro Argentinában például nem lehetett megbukni, ahogy a Vatikán utcájában lévő impozáns és hatalmas Auditorium Conciliazionében sem. A Palladium Színház,

bár metróvonal közelében van, nem „belvárosi” intézmény, ide inkább a valódi kortárstánc-kedvelők jönnek el. A fogadtatás is sokkal őszintébb, az itt fellépő művészek és társulatok realisabb képet kaphattak a tetszési indexről.

A Romaeuropa Fesztivál programszerkesztése rendkívül logikus és professzionális; a szervezők tematikus hétvégébe rendezték az előadásokat, elsősorban a különböző országok bemutatkozását szolgálva. Így tartottak brit, német és spanyol hétvégét, ezen kívül pedig két másik tematikus eseménysorozat is zajlott. Az egyik John Cage-nek állított emléket. Négy eseménnyel: két koncerttel, egy videoinstallációs produkcióval és egy táncelőadással (John Cage – Rui Horta: *Danza Preparata*). A másik, ötnapos eseménysorozat – a „fesztivál a fesztiválban” – a *Digitalife 2012* volt, amelyen huszonnégy vizuális művész mutathatta be videoinstallációit a Trasteverén.

Ellentétben a Budapesti Tavasz és Őszi Fesztivállal (amit nemrég Café Budapestre kereszteltek át) a Romaeuropa középpontjában nem a koncertek állnak. 2012-ben mindössze négy koncertet, öt színházi performanszprodukciót és tizenhat (!) táncelőadást tekinthetett meg a közönség. A pénzügyi különbséget is jól mutatja, hogy az itthon nagynak tűnő, külföldi perspektívából nézve azonban szerény felhozatalú BTF-re és Café Budapestre tavaly mindössze két-két külföldi színházi előadást sikerült elhozni. Egy évvel korábban is csak két külföldi táncelőadás kapott meghívást, ráadásul egyikük a Trafó szerves részvételével. Nem vetekedhetünk tehát a Romaeuropával, amely időközben a világ legjobb fesztiváljai közé küzdött fel magát: az olasz kulturális minisztérium támogatja, és főszponzora, a Telecom Italia mellett negyvenhat egyéb szponzor áll a háta mögött. Emellett a részt vevő országok Olaszországban működő hivatalos kulturális intézetei is támogatják (a magyar Balassi Intézet kivételével).

Magyarországon a fesztiválszervezők mintha nem vennének tudomást a gazdag hazai kortárs előadóművészet létezéséről, és a kortárs táncot például le tudják Kávéházi Tánckommandókkal. Ez nem feltétlenül pénz, sokkal inkább szemléletváltás és struktúraátalakítás kérdése lenne. A táncművészet azért is jó példa az összehasonlításra, mert Olaszországban a kortárs tánc még mindig gyermekcipőben jár, a szervezők mégis öt hazai együttesnek is lehetőséget adtak a nagyobb publikum előtt való megmutatkozásra. Az olasz táncegyütteseket és alkotókat – Compagnia Virgilio Sieni, Francesca B. Vista, Ricardo Buscarini, Francesca Pennini – ugyanolyan feltételek, kiváló színházak és komoly marketing várta, mint a külföldi vendégprodukciókat. A firenzei Virgilio Sieni *DNA – DANZA NAZIONALE AUTORIALE* című előadása például három estét is kapott. A színházi produkciók tekintetében is hasonló volt a helyzet. Egyrésztől öröm, de – stílszerűen – szégyen is, hogy Mundruczó Kornél neve jobban cseng a határainkon kívül, és a fesztivál egyik ünnepelt alkotójaként üdvözlük Rómában, miközben itthon alig hallani a sikeréről.

A Romaeuropa fennállásának huszonhetedik évére elérte azt a szintet, hogy a kortárs táncművészet legjavát meghívhatta. A fesztivál nyitányaként az Akhram

Khan *Deshét*, a kritikusok által melegen méltatott, összegző jellegű művet láthatta a közönség. A Batsheva a tíz évvel korábbi *Deca Dance* felújítását és az utópisztikus világban játszódó *Sadeh21*-et hozta el Rómába. Az együttes a társulatalapító Ohad Naharin által kifejlesztett sajátos technikával, a semmi más-hoz nem hasonlítható kortárs mozgásnyelvel, a GAGA-val teremtett különös atmoszférát az Auditorium Conciliazionében. A *Deca Dance* erejét tíz év sem koptathatta el – finomságát, katarziszt, kiváló arányait és emlékezetes látványvilágát tekintve az általam valaha látott legjobb színházi produkciók egyikének tartom.

A német hétvége keretében a magyarországi bemutatókról is ismerős Sasha Waltz és a nem kevésbé jelentős, Berlinben élő Constanza Macras lépett fel. A spanyol hétvégen Daniel Abreau *Animalje* megosztotta a közönséget, holott az öt táncos meztelensége valójában nem megbotránkozató: helye van a darabban, és a letisztult dramaturgia, a korunk társadalmi problémáira való reflektálás aktuálissá teszi. Igazi kísérleti előadást hoztak honfitársaik is: Pablo Palacio és Muriel Romero videotechnikája egészen újszerű felhasználási módokat talált a táncos és a vetített kép kapcsolására. Kár, hogy az eszköztár felsorolásánál tovább nem jutottak.

A dél-afrikai William Kentridge hazánkban nem igazán ismert ösztönművészeti alkotó, aki a XX. századi Leonardója lehetne tudományos alapokra helyezett művészetével. Előadásának megtekintésekor olyan érzésem támadt, hogy őt nem ismerni alpműveltségem súlyos hiánya volt. Kentridge együtt dolgozik Dada Masilóval, a hazájában és világszerte is elismert fekete bőrű koreográfus-táncosnővel, akinek nevéhez köthető a „high-speed style”, a többszörösére gyorsított mozdulatok stílusa. Bár az erős, klasszikus alapok közé betörő high-speed és afro-jazz egyéni hangszínt ad Masilo koreográfiáinak, a táncbetétek nem válnak kiugró élménnyé. Mégis az egyik jelenetük a fesztivál egyik legizgalmasabb pillanata: Masilo a kellékként használt különböző méretű beszélőtölcsérekkel felvértezve, és azokkal három végtagját is teljesen elfedve feláll az előadásban szereplő furcsa szerkezetek egyikére, miközben Kentridge a földön ülve irányítja, forgatja a szerkezetet. Masilo csupán pózokat vált, de ezek a pózok és a kiszolgáltatott, kalodába zárt, ezáltal kissé torznak tűnő emberi test látványa és a benne mégis szabadon élő lélek metaforája többet mond, mint sok tudományos elmélkedés.

Véletlen egybeesés vagy tudatos döntés, hogy a 27. Romaeuropa Fesztiválon éppen huszonhét együttes mutatkozott be – negyvenhárom előadással? Ehhez csatlakozott még az a huszonnégy produkció, amelyet a Fondazione Romaeuropa Digital Life minifesztiválon prezentáltak a vizuális művészek. Ahogyan a szervezők mondják: azzal, hogy a nemzetközi kortárs művészet legjavát elhozzák országukba, leginkább hazájukkal és saját művészeikkel tesznek jót, hiszen inspiráló látni a legújabb törekvéseket. A Romaeuropa komoly stábjában már megkezdődtek az előkészületek a harmincadik évfordulóra: különleges programokat terveznek 2015-re (vajon hová lehet ezt még fokozni?), ám ezek az információk még titkosak. Talán a jubileum eseményeinek híre hozzánk is eljut majd – idejében.